

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано нормативно-правові засади забезпечення діяльності органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України. Показано, що проектом Закону України «Про вищу освіту» стверджуються принципи діяльності органів студентського самоврядування та окреслюються їх основні завдання. Вважаємо за доцільне реалізацію нормативно-правових засад студентського самоврядування спрямувати на організацію виховної роботи серед студентів.

Ключові слова: органи студентського самоврядування, студенти, проект Закону України «Про вищу освіту», вищі навчальні заклади.

Постановка проблеми. Реформування системи вищої освіти в Україні відповідно до умов соціально орієнтованої економіки, адаптація до Європейського простору вищої освіти та розвиток демократичних засад управління вимагають посилення ролі органів студентського самоврядування в управлінні вищим навчальним закладом та формуванні особистісних якостей майбутніх фахівців. Виховання студентської молоді, особливо на сучасному етапі розвитку країни, потребує особливої уваги. Саме участь у діяльності органів студентського самоврядування, залучення студентства до організації і управління як навчальним, так і позанавчальним університетським життям сприяє формуванню лідерських якостей, громадської позиції, ініціативності, креативності, розвитку вмінь і навичок, необхідних на професійному шляху.

Студентство є тією соціально-професійною групою, яка в майбутньому стане ядром трудових ресурсів країни, від якості яких залежить поступ і розвиток новітньої української державності.

Аналіз наукових досліджень. Проблеми самоврядування, окремі аспекти його організації з кінця 80-х років ХХ ст. поступово опинилися в центрі уваги вітчизняних дослідників. З незалежністю України у навчальних закладах розпочався бурхливий розвиток учнівського і студентського самоврядування. Особливостями організації і діяльності учнівського самоврядування у загальноосвітніх навчальних закладах присвячені праці Б. Набока, В. Кириченко, Г. Ковганіч, М. Приходька, О. Прутченкова, В. Тернопільської, О. Салтикової та багатьох інших.

Діяльність органів студентського самоврядування на сучасному етапі досліджували Т. Бондар, М. Гриньова, І. Зязюн, А. Капська, В. Певзнер, Т. Степура та багато інших. Так, у дисертації Т. Бондар розглянуто тенденції розвитку студентського самоврядування в системі вищої освіти США, К. Потопа – соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах, Ю. Краценка – його виховний потенціал щодо формування лідерських якостей у майбутніх вчителів.

Вважаємо, що на сучасному етапі демократичного розвитку країни студентське самоврядування має відігравати значну роль у вихованні особистості майбутнього фахівця. Тому постає необхідність аналізу нормативних засад діяльності органів студентського самоврядування.

Мета статті: проаналізувати нормативно-правове забезпечення діяльності студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Найвне та ефективне функціонування громадського самоврядування, є однією з головних засад демократичного суспільства. Адже самоврядування – це гарантоване державою право і реальна здатність громади самостійно або під відповідальність органів чи посадових осіб вирішувати питання внутрішнього керівництва в межах визначених законодавством [3].

Поняття «самоврядування» є еволюційним і використовується в науковій літературі протягом тривалого часу. У педагогічній літературі під самоврядуванням розуміють результат планомірних педагогічних зусиль для розвитку колективу, який спрямований на формування громадянської позиції або інших особистісних якостей своїх членів шляхом залучення їх до управління справами навчального закладу та створення дієздатних органів самоорганізації, наділених реальними правами й обов'язками [5].

У той же час самоврядування розглядають як одну з педагогічних технологій формування особистісних якостей студентської молоді в системі демократичних взаємин колективу. Особливість даної педагогічної технології полягає в тому, що для її реалізації основними є засади: самовизначення, самодіяльності, самоорганізації, самоствердження та самореалізації особистості.

Поняття «самоврядування» в педагогічній літературі часто зустрічається поряд з поняттям «самоуправління». Під ним розуміють спроможність студентів до самостійності, активності та саморегуляції. Саме ці характеристики є основоположними для формування особистості.

Відповідно до Конституції України народ бере участь в управлінні державою, основне право народу своїми волевільними рішеннями визначати і змінювати конституційний лад України, її демократичну легітимність як правової держави [4]. Саме ці права надають можливість студентам як громадянам держави брати участь в управлінні університетом як частини держави.

У вищих навчальних закладах та їх структурних підрозділах діє студентське самоврядування, яке є невід'ємною частиною громадського самоврядування навчальних закладів. У своїй діяльності студентське самоврядування керується чинним законодавством, нормативними документами Міністерства освіти і науки України, Стату-

том Університету та внутрішнім положенням про органи студентського самоврядування.

На сайті Міністерства науки і освіти України у проекті Закону України «Про вищу освіту» (нова редакція) (№ 9655 від 28.12.2011) зазначається, що його «розроблено з урахуванням сучасних вимог економіки України, входженням національної вищої освіти до Європейського простору вищої освіти та переходу системи вищої освіти до впровадження Національної рамки кваліфікацій» [6].

У проекті цього Закону зміни торкнулися практично всіх статей, зокрема і тієї, що регламентує організацію і діяльність студентського самоврядування.

У проекті Закону «Про вищу освіту» підтверджується, що студентське самоврядування є невід'ємною частиною громадського самоврядування, у якому беруть участь особи, які навчаються у вищому навчальному закладі. (ст.37, п.1). Відповідно до Закону діяльність студентського самоврядування має бути спрямована на захист прав та інтересів осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, та їх участь в управлінні вищим навчальним закладом. І якщо ці положення дублюють діючий Закон України «Про вищу освіту», то у новому проекті вперше виокремлено принципи діяльності органів студентського самоврядування (ст.37, п.3): добровільності, колегіальності, виборності, рівності права.

Принцип добровільності означає що студента не можна примусити стати членом студентського самоврядування, рівно як і ніхто не може утримувати його в лавах органів студентського самоврядування. Принцип колегіальності передбачає прийняття важливих рішень групою осіб, а саме органами студентського самоврядування, кожний елемент структури яких несе персональну відповідальність за конкретну сферу діяльності. Доступність відомостей перед студентською громадою забезпечує принцип відкритості. Принцип виборності та звітності представницьких органів студентського самоврядування наголошує на тому, що всі головуючі посади органів студентського самоврядування обираються студентською радою або студентською громадою, студентський ректор та студентські декани (директори інститутів) звітуються за виконану роботу на вищій студентській раді. Відповідно до принципу рівності права, усі особи, які навчаються можуть брати участь у студентському самоврядуванні, тобто всі бажаючі можуть стати діючими одиницями органів студентського самоврядування.

Відмінність нового проекту Закону полягає також у тому, що до основних завдань студентського самоврядування додано сприяння залученню осіб студентської молоді до творчої та науково-дослідної роботи (ст. 37, п.4.), чим підкреслюється значення і підвищення статусу науково-дослідної діяльності у ВНЗ України на сучасному етапі розвитку вищої освіти. Але, ми вважаємо, що недоліком нового проекту є вилучення із Закону положення про погодження з органом студентського самоврядування призначення заступника декана, проректора, які відповідають за роботу зі студентами (ст.38) [1].

На сьогодні держава приділяє значну увагу автономії вищих навчальних закладів, діяльності органів студентсь-

кого самоврядування: до управління університетами почали більше залучати громадськість, розширили участь студентів у вирішенні актуальних питань діяльності університетів, підтримують діяльність органів студентського самоврядування на законодавчому рівні.

Студентське самоврядування – така форма управління, за якої студентство має право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління, або виборна установа, що здійснює таке управління; право студентства самостійно вирішувати питання внутрішнього управління, а також мати свої керівні органи [8].

Студентське самоврядування – це право та реальна здатність академічної громади, яке гарантується державою, самостійно або через представницькі органи вирішувати питання, віднесені до компетенції студентського самоврядування [7].

Орган студентського самоврядування (ОСС) – це представництво будь-якої частини студентської громади з метою здійснення діяльності студентського самоврядування. Іншими словами, ОСС – це орган, що від імені студентів створює, ухвалює й реалізує певні рішення [2].

Студентське самоврядування необхідне студентству, бо це – практична школа для тих, хто бажає спробувати себе в ролі керівника, адміністратора, лідера. ОСС – це можливість для реалізації проектів суспільного значення, що будуть корисними всій студентській громаді. Студентське самоврядування виступає моделлю (образом) місцевого самоуправління, тому його можна розглядати як одну з перших сходинок до громадянського суспільства, можливість студентського товариства спробувати себе в ролі лідерів та засвоїти вміння та навички, необхідні для цього.

У своїй практичній діяльності органи студентського самоврядування мають підтримку ректорату та профспілок університету. Питання організації навчання, побуту та дозвілля, які є важливими для студентства, обов'язково погоджуються з адміністрацією ВНЗ.

Основною метою роботи органів студентського самоврядування є забезпечення оптимальних умов навчання, дозвілля та соціального захисту студентів. Активізація студентської молоді та відповідальність за доручені їм справи є одним з основних завдань роботи ОСС.

Відповідно до проекту Закону України «Про вищу освіту» щодо студентського самоврядування його основними завданнями є:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема під час організації навчального процесу;
- забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів;
- сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;
- організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організа-

ціями;

- сприяння працевлаштуванню випускників;
- участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

Висновки. Загалом схвально оцінюючи проект Закону України «Про вищу освіту» щодо нормативно-правового забезпечення діяльності органів студентського самоврядування, вважаємо за доцільне в практичній діяльності акцентувати його увагу на виховній роботі зі студентством. Вважаємо, що зміст роботи студентського самоврядування загалом має бути спрямованим на вихо-

вання та організацію самовиховання студентів. Виходячи з цього, ми вважаємо необхідним впроваджувати в діяльність ОСС такий напрям як формування ціннісного ставлення до здоров'я у студентів.

Проблема збереження, зміцнення та формування здоров'я студентської молоді в сучасних умовах розвитку України залишається актуальною. Вважаємо, що залучення студентського самоврядування до процесу формування ціннісного ставлення до здоров'я студентів сприятиме збереженню і підвищенню рівня фізичного та психічного здоров'я молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради. – 2002. – №20. – 134 с.
2. Каюмова О.Ф. Стратегія розвитку органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів України на 2011–2021 рр. / О.Ф. Каюмова, О.С. Корнієнко, О.В. Романцова. – К.: 2011. – 24 с.
3. Кін О.М. Роль студентського самоврядування у формуванні лідерських якостей особистості студента [Електронний ресурс] / О. М. Кін. – Режим доступу: <http://irbisnbuf.gov.ua>.
4. Конституція України [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [Law of Ukraine «On Higher Education»]. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 20 [in Ukrainian].
2. Kaiumova, O.F., Korniienko, O.S. & Romantsova, O.V. (2011). *Stratehiia rozvytku orhaniv studentskoho samovriaduvannia vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy na 2011-2021 [The strategy of development of student self-government in universities of Ukraine in]*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Kin, O.M. *Rol studentskoho samovriaduvannia u formuvanni liderskykh yakosti osobystosti studenta [The role of student self-government in the development of students' leadership skills]*. (n.d.). Retrieved from <http://irbisnbuf.gov.ua>. [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. *Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine*. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

5. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах // Інформаційний вісник. – Київ: Інформаційний вісник. – 2002. – № 7.
6. Проект Закону України «Про вищу освіту» (нова редакція) (№ 9655 від 28.12.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nmu.edu.ua>.
7. Проект Закону України про студентське самоврядування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua>.
8. Студентське самоврядування [Електронний ресурс] / Вікіпедія. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Студентське_самоврядування

5. Polozhennia pro studentske samovriaduvannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Statutes of student self-government at higher education institutions]. (2002). *Informatsiynyi visnik – Information Bulletin*, 7. Kyiv [in Ukrainian].
6. *Proekt Zakonu Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" (nova redaktsiia) (№ 9655 vid 28.12.2011) [The Draft Law of Ukraine «On Higher Education» (new edition) (№ 9655 from 28.12.2011)]*. Retrieved from <http://www.nmu.edu.ua> [in Ukrainian].
7. *Proekt Zakonu Ukrainy pro studentske samovriaduvannia v Ukraini [The Draft Law of Ukraine on student self-government in Ukraine]*. Retrieved from <http://www.osvita.org.ua> [in Ukrainian].
8. Studentske samovriaduvannia [Student government]. *Vikipediia – Wikipedia*. Retrieved from http://uk.wikipedia.org/wiki/Students'ke_samovryaduvannya

А. А. Ежова, Я. А. Васильченко

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ СТУДЕНЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ

В статье проанализированы нормативно-правовые основы обеспечения деятельности органов студенческого самоуправления в высших учебных заведениях Украины. Показано, что проектом Закона Украины «О высшем образовании» утверждаются принципы деятельности органов студенческого самоуправления и определяются их основные задачи. Считаем целесообразным реализацию нормативно-правовых основ студенческого самоуправления направить на организацию воспитательной работы среди студентов.

Ключевые слова: органы студенческого самоуправления, студенты, проект Закона Украины «О высшем образовании», высшие учебные заведения.

O. A. Yezhova, Ya. A. Vasylychenko

REGULATORY FRAMEWORK OF STUDENT SELF-GOVERNMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article analyzes the regulatory framework that supports the student self-government at the higher educational institutions of Ukraine. The Bill of Ukraine "On Higher Education" affirms that the student self-government is an integral part of the public self-government, which the people who study in higher education institutions take part in. Student self-government is necessary for studentship because it is a practical school for those who wish to explore the position of a manager, administrator, or leader. Student self-governing bodies give an opportunity for the execution of projects of public importance, that will do good to the entire student community. Student self-government acts as a model of local self-government, so it can be regarded as one of the first steps towards civil society, the possibility for the members of student society to acquire the skills needed to be a leader. It is the participation in the activity of student self-government, engaging students to the organization and management academic and extracurricular university life that contributes to the formation of leadership skills, citizenship, initiative, creativity, development of skills needed in future profession. Generally approving the bill of Ukraine "On Higher Education" regarding regulatory support of student self-government bodies' activity, we consider it expedient to focus its attention on the educational work with students. We believe that the content of the student self-government activity as a whole should be aimed at education and organization of students' self-education. Given this, we consider it necessary to introduce into the activity of the student self-government such a direction as the formation of value-conscious attitude towards students' health. The involvement of the student self-government in the process of forming value-conscious attitude towards students' health contributes to the preservation and enhancement of physical and mental health of young people.

Keywords: student self-governing bodies, students, the Bill of Ukraine «On Higher Education», universities.

Подано до редакції 19.08.14